

Πρότυπα Πειραματικά Σχολεία: Μια δημιουργική σύνθεση

Παπατσίμπα Λαμπρινή

Δρ. Θεωρητικής Φυσικής, Εκ/κος στο Πειραματικό Σχολείο του Παν. Αθηνών
Μέλος της Επιστημονικής Επιτροπής της Ε.Λ.Μ.Ε. Π.Π.Σ.

Θα ήθελα να ευχαριστήσω το Δ.Σ. του συνδέσμου αποφοίτων των Εκπαιδευτηρίων Αναβρύτων για την ευκαιρία που μας προσφέρει για ανάπτυξη προβληματισμού και ανταλλαγή απόψεων σε σχέση με το ρόλο και την προοπτική των Προτύπων και Πειραματικών σχολείων, προβληματισμοί οι οποίοι μπορούν να συμβάλλουν στην διασαφήνιση της ταυτότητας των σχολείων και συνεπώς στον προσδιορισμό της θέσης τους στη Δημόσια εκπαίδευση.

Η συμπάρθεση των όρων «Πρότυπο» «Πειραματικό» στο νόμο 3966/2011 έχει πυροδοτήσει μεγάλη συζήτηση σε σχέση με το ρόλο τους, τη λειτουργία τους και τη σκοπιμότητα της ύπαρξής τους. Ενστερνιζόμενη την άποψη ότι το παρελθόν δεν είναι για πέταμα αλλά μπορεί να αποτελέσει εστία νοηματοδότησης του μέλλοντος και θα προσπαθήσω να παρουσιάσω μια σύντομη ιστορική αναδρομή.

Αρχές 20^{ου} αιώνα

Α. Το 1929 ιδρύονται τα Δημόσια Πειραματικά σχολεία των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης, η ταυτότητα των οποίων προσδιορίστηκε κατά ένα μεγάλο μέρος από τους Εξαρχόπουλο και Δελμούζο αντίστοιχα, και είχαν σε αδρές γραμμές κοινή στόχευση:

- να προσφέρουν την καλλίτερη μόρφωση στους μαθητές
- να αποτελέσουν κέντρα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών
- να λειτουργήσουν ως Ινστιτούτα/εργαστήρια εκπαιδευτικής έρευνας.

Τα σχολεία αυτά ήταν πρότυπα όχι με την έννοια του προτύπου προς μίμηση, αλλά με την έννοια ότι σε αυτά θα δοκιμάζονταν/ελέγχονταν τα πορίσματα της σύγχρονης παιδαγωγικής επιστήμης και θα διατυπώνονταν τρόποι για την βελτίωση της νεοελληνικής εκπαίδευσης.

Στα σχολεία αυτά γίνονταν επιλογή μαθητών ώστε αυτοί να διαθέτουν τις αναγκαίες κλίσεις και την διάθεση να ανταπεξέλθουν στα καθήκοντα που θα αναλάβουν έτσι στην Α Δημοτικού πραγματοποιούνταν τεστ ωριμότητας/συνέντευξη και εξετάσεις για την εισαγωγή από το Δημοτικό στο Γυμνάσιο.

Οι εκπαιδευτικοί επιλέγονταν με ειδικές διαδικασίες ώστε διαθέτουν εκείνα τα προσόντα που θα τους επέτρεπαν να επιτελέσουν το πολυσχιδές και υψηλών απαιτήσεων έργο τους.

Β. Με τον αναγκαστικό νόμο 247/1936 ιδρύονται τα Πρότυπα σχολεία τα οποία λειτουργούσαν με υποδειγματικές συνθήκες οργανωτικής δομής, επιστημονικής επάρκειας του εκπαιδευτικού δυναμικού, εφαρμογής διδακτικών πρακτικών κ.ά.. Διέθεταν σχετική διοικητική αυτοτέλεια, με Διευθυντή Επόπτη Γενικό Επιθεωρητή Μέσης Εκπαίδευσης. Για τους παραπάνω λόγους στα σχολεία αυτά προσφέρονταν η δυνατότητα να παρεκκλίνουν από το πρόγραμμα των άλλων σχολείων. Επίσης ίσχυε ο θεσμός των αυστηρών εισαγωγικών εξετάσεων. Στα παραπάνω σχολεία εντάχθηκαν σταδιακά σχολεία τα οποία είχαν ιδρυθεί και λειτουργούσαν κάτω από ιδιαίτερες συνθήκες (κληροδοτήματα) όπως Βαρβάκειο, Ζωσιμαία, Βαρβάκειο, Ιωνίδειος.

Και οι δυο τύποι σχολείων είναι σαφές ότι προσέφεραν πολλά στο Ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα έχουν καθιερωθεί στην κοινή γνώμη ως

Α) Σχολεία υψηλής εκπαιδευτικής προσφοράς στα οποία υλοποιούνταν καινοτόμα προγράμματα (όπως εισαγωγή νέων γνωστικών αντικειμένων για πχ στο Πειραματικό Σχολείο του Παν. Αθηνών έγινε εισαγωγή της διδασκαλίας της πληροφορικής από τις αρχές της δεκαετίας του 1980), εφαρμόζονταν καινοτόμες εκπαιδευτικές μέθοδοι (για πχ. Από τις αρχές της δεκαετίας του 30 υλοποιούνταν το σχολείο εργασίας, οι μαθητές εκπονούσαν δημιουργικές εργασίες, έδιναν διαλέξεις, λειτουργούσαν αθλητικοί σύλλογοι/όμιλοι, καλλιεργούνταν ο εθελοντισμός κα), πραγματοποιούνταν η εκπαίδευση των φοιτητών και η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών.

Β) ως σχολεία των διακεκριμένων αποφοίτων. Από τα Πειραματικά και τα Πρότυπα σχολεία αποφοίτησε πλειάδα σημαντικών ανδρών της νεότερης και της σύγχρονης Ελλάδας τόσο στο δημόσιο βίο όσο και στον επιστημονικό, επιχειρηματικό και καλλιτεχνικό χώρο.

Τέλος του 20^{ου} αιώνα

Με το νόμο 1566/1985:

- καταργούνται τα Πρότυπα σχολεία, Ιδρύονται τα πειραματικά σχολεία. Στα πειραματικά σχολεία εντάσσονται και τα καταργηθέντα πρότυπα και παράλληλα ιδρύονται και άλλα. Τα πειραματικά σχολεία έχουν σαν ρόλο κυρίως την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (για αυτό και ιδρύονται πειραματικά στις έδρες των Περιφερειακών Επιμορφωτικών Κέντρων) καθώς και την πιλοτική εφαρμογή νέων Προγραμμάτων Σπουδών, εκπαιδευτικού υλικού κ.α..Οι μαθητές εισάγονται με κλήρωση ώστε να εξασφαλιστεί το κατάλληλο δείγμα (τυχαίο) μαθητών για τις πιλοτικές εφαρμογές. Στην πραγματικότητα η κλήρωση δεν εξασφάλισε το τυχαίο δείγμα γιατί σε αυτά τα σχολεία φοιτούσαν παιδιά που κατά την πλειοψηφία τους οι οικογένειες τους είχαν ισχυρό ενδιαφέρον για τη μόρφωση των παιδιών τους. Προβλέπεται η στελέχωσή τους από εκπαιδευτικούς υψηλών προσόντων. Τα πειραματικά σχολεία υπολειτούργησαν γιατί ποτέ δεν ενεργοποιήθηκαν όλες οι προβλεπόμενες από το νόμο ρυθμίσεις, επομένως δεν είναι δυνατόν να αποτιμηθεί ο ρόλος τους.

-Διατηρούνται τα Πειραματικά των Πανεπιστημίων όμως δεν εκδίδονται τα προβλεπόμενα (εντός 6/μήνου) από το νόμο προεδρικά διατάγματα τα οποία θα καθόριζαν τη λειτουργία τους. Ιδρύονται νέα πειραματικά των Πανεπιστημίων (κυρίως Δημοτικά). Η λειτουργία τους υποβαθμίζεται, διατηρείται το ενδιαφέρον των γονιών για τη φοίτηση των παιδιών τους σε αυτά τα σχολεία. Το επίπεδο της παρεχόμενης εκπαίδευσης διατηρεί την ποιότητά του σε μεγάλο βαθμό κυρίως λόγω της προσπάθειας των εκπαιδευτικών στα σχολεία.

Γίνονται πολλές αποτυχημένες προσπάθειες για την έκδοση των προεδρικών διαταγμάτων και τη εφαρμογή το νόμου 1566/1985 σε σχέση με τα πειραματικά σχολεία.

Αρχές 21^{ου} αιώνα

Στις αρχές του 21 αιώνα στις κοινωνίες έχουν διαμορφωθεί χαρακτηριστικά, όπως η πολυπολιτισμικότητα, η οικονομική και οικολογική κρίση, η ταχύτατη ανάπτυξη της τεχνολογίας και των εφαρμογών της, η ραγδαία αύξηση του ρυθμού ανανέωσης της επιστημονικής γνώσης και η διάδοσή της με μεγάλη ταχύτητα, τα

οποία δημιουργούν την αναγκαιότητα εκσυγχρονισμού του εκπαιδευτικού συστήματος ώστε να ενσωματώσει στους σκοπούς, τη φύση και το χαρακτήρα του τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Έτσι, επιβάλλεται η αναγκαιότητα συχνών εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεων προς την κατεύθυνση σύνταξης αναλυτικών προγραμμάτων, διαμόρφωσης εκπαιδευτικών πρακτικών, επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και διαμόρφωσης πλαισίου λειτουργίας των σχολικών μονάδων.

Για αυτό και στις αρχές του αιώνα μας υπήρξε ισχυρή πίεση προς την Πολιτεία για την δημιουργία ή επαναλειτουργία σχολείων που στο παρελθόν αποδεδειγμένα είχαν λειτουργήσει ως καλά και αποτελεσματικά δημόσια σχολεία.

Το 2011 η πολιτεία ψηφίζει το νόμο 3966/2011 για τη δημιουργία Προτύπων Πειραματικών Σχολείων και όπως δηλώνει το όνομα των σχολείων γίνεται προσπάθεια συγκερασμού των χαρακτηριστικών των δυο τύπων σχολείων των αρχών του 20ου αιώνα με παράλληλο εκσυγχρονισμό του πλαισίου λειτουργίας.

Έτσι στους σκοπούς των Προτύπων Πειραματικών Σχολείων προβλέπονταν:

- A. Η παροχή **δημόσιας** και δωρεάν **υψηλής ποιότητας παιδείας** για όλους
- B. Η προαγωγή της εκπαιδευτικής έρευνας στην πράξη
- Γ. Η επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών της ευρύτερης εκπαιδευτικής κοινότητας, σε συνεργασία με τα Α.Ε.Ι. και το Ι.Ε.Π.,
- Δ. Η υποστήριξη του στόχου της δημιουργικότητας, της καινοτομίας και της **αριστείας**
- E. Η πειραματική εφαρμογή ιδίως:
 - αα) προγραμμάτων σπουδών, αναλυτικών προγραμμάτων και μεθόδων διδασκαλίας,
 - ββ) εκπαιδευτικού υλικού οποιασδήποτε μορφής,
 - γγ) καινοτόμων διδακτικών πρακτικών,
 - δδ) καινοτόμων και δημιουργικών δράσεων,
 - εε) προγραμμάτων αξιολόγησης της ποιότητας του εκπαιδευτικού έργου και της υλικοτεχνικής υποδομής των σχολικών μονάδων και
 - στστ) νέων μοντέλων διοίκησης και λειτουργίας του σχολείου

Το όνομα των σχολείων πυροδότησε πολλές συζητήσεις και αντιδράσεις σε σχέση με τον τρόπο εισαγωγής των μαθητών σε αυτά τα σχολεία. Παράλληλα βέβαια η πολιτεία δεν υπήρξε αρκετά τολμηρή ώστε να στηρίζει ουσιαστικά τη λειτουργία των σχολείων τόσο στον διοικητικό όσο και στον εκπαιδευτικό τομέα.

Το 2015 με κύριο επιχείρημα την αντίφαση που αναδύεται από την συμπαράθεση των δυο όρων στο όνομα των σχολείων επιχειρείται η διάκριση των δυο τύπων με βιαστικό και αποσπασματικό τρόπο με το νόμο 4327/2015/κεφάλαιο Β άρθρο 10 στον οποίο μεταξύ των άλλων ορίζονται:

Ι. Πειραματικά σχολεία είναι σχολικές μονάδες που ανήκουν σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης:

A. δοκιμάζονται νέα προγράμματα σπουδών και ωρολόγια προγράμματα, διδακτικά εργαλεία, σχολικά εγχειρίδια και άλλο εκπαιδευτικό υλικό, διδακτικές μέθοδοι, τρόποι διοίκησης και λειτουργίας της σχολικής μονάδας. Οι πιλοτικές αυτές εφαρμογές σχεδιάζονται από το Υπουργείο Πολιτισμού, Παιδείας και Θρησκευμάτων, μετά από γνώμη του Ι.Ε.Π., των Πανεπιστημίων ή των ερευνητικών κέντρων που σχετίζονται με την εκπαίδευση, καθώς και από τη Δ.Ε.Π.Π.Σ. ή τις ίδιες τις σχολικές μονάδες, με **στόχο τη συναγωγή συμπερασμάτων** αξιοποιήσιμων για τη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής.

Β. Οι εκπαιδευτικοί αυτών των σχολείων **διαθέτουν αυξημένα τυπικά προσόντα και κυρίως την κατάλληλη επιστημονική και παιδαγωγική κατάρτιση και διδακτική εμπειρία**, ώστε να είναι σε θέση να υλοποιήσουν τις πιλοτικές εφαρμογές, να συμβάλουν στην αποτίμηση των αποτελεσμάτων τους και να προσφέρουν την απαραίτητη ανατροφοδότηση για τη βελτίωση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού,

Γ. οι μαθητές και μαθήτριες εισάγονται με τρόπο που δεν παραβιάζει τις βασικές προϋποθέσεις ενός κατά το δυνατόν τυχαίου δείγματος, απαραίτητη προϋπόθεση για την εξαγωγή ασφαλών συμπερασμάτων.

Δ. **αξιοποιούνται για την εκπαίδευση με πρακτική άσκηση των προπτυχιακών φοιτητών και σπουδαστών Τμημάτων Α.Ε.Ι., καθώς και των μεταπτυχιακών φοιτητών στις επιστήμες της εκπαίδευσης (αγωγής), σε συνεργασία με τις αντίστοιχες Σχολές και Τμήματα.** Σε αυτό το πλαίσιο δύνανται να αξιοποιούνται και τα Πρότυπα σχολεία.

II. Πρότυπα σχολεία είναι συγκεκριμένες σχολικές μονάδες δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης τα οποία:

Α. **έχουν εκπαιδευτικούς με αυξημένα τυπικά προσόντα και διδακτική εμπειρία**

Β. **ορίζουν τα κριτήρια και το τρόπο εισαγωγής των μαθητών και των μαθητριών στην πρώτη τάξη της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης με τη διαδικασία που προβλέπεται στις διατάξεις του άρθρου 44 του ν. 3966/2011 (Α' 118), όπως τροποποιείται με το άρθρο 11 του παρόντος.**

Γ. **μπορούν να εισηγηθούν στη Δ.Ε.Π.Π.Σ. την προσαρμογή των διδακτικών μεθόδων, των μεθόδων αξιολόγησης και του ετήσιου προγραμματισμού των γνωστικών αντικειμένων, σύμφωνα με τα κριτήρια που θέτει κάθε σχολείο.**

Δ. **Αξιοποιούνται στο ίδιο πλαίσιο με τα Πειραματικά σχολεία για την εκπαίδευση με πρακτική άσκηση των προπτυχιακών φοιτητών και σπουδαστών Τμημάτων Α.Ε.Ι., καθώς και των μεταπτυχιακών φοιτητών στις επιστήμες της εκπαίδευσης (αγωγής), σε συνεργασία με τις αντίστοιχες Σχολές και Τμήματα.**

Κατά τα λοιπά τόσο τα Πειραματικά όσο και τα Πρότυπα Σχολεία εξυπηρετούν από κοινού με όλα τα υπόλοιπα σχολεία τους σκοπούς και τους στόχους της εκπαίδευσης όπως ορίζονται στην κείμενη νομοθεσία.»

Από ότι φαίνεται σε πολλές περιπτώσεις τα σχολεία υπήρξαν θύματα του ονόματος τους με αφορμή την αντίφαση που αναδύθηκε από αυτό «Πρότυπο-Πειραματικό». Η αντίφαση προέρχεται από το γεγονός ότι δίνεται διαφορετικό περιεχόμενο στις λέξεις πρότυπο και πειραματικό, ενώ σε πολλές περιπτώσεις υπάρχει σύγχυση μεταξύ εννοιών α) πειραματισμός και β) πιλοτική εφαρμογή με στόχο την γενίκευση.

Κατά τη δική μας αντίληψη το όνομα δεν είναι καθοριστικό, αυτό που έχει σημασία είναι οι **στόχοι που καλούνται τα σχολεία να υλοποιήσουν και θεωρούμε ότι σε αυτούς δεν υπάρχει αντίφαση.** Προτείνουμε τα Πρότυπα και Πειραματικά Σχολεία να υλοποιούν τους παρακάτω στόχους:

Α. **Παροχή υψηλού επιπέδου εκπαίδευσης στους μαθητές με σύγχρονους όρους, η οποία θα αποτελεί και πρότυπο για όλα τα δημόσια σχολεία**

Β. **Προαγωγή της επιστημονικής έρευνας στον τομέα των παιδαγωγικών θεωριών και της διδακτικής των γνωστικών αντικειμένων (προϋποθέτει τα σχολεία να είναι κέντρα επιστημονικής έρευνας, όπως υποστήριζαν οι Εξαρχόπουλος**

και Δελμούζος - πρωτεργάτες και ιδρυτές των Πειραματικών Σχολείων των Πανεπιστημίων Αθήνας και Θεσσαλονίκης).

Γ. **Αναπλαισίωση της σύγχρονης επιστημονικής γνώσης** σε συνεργασία με τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά τμήματα, ερευνητικά ινστιτούτα και το Ι.Ε.Π. ώστε:

γα/ να διατυπώνονται προτάσεις για σύγχρονα και αποτελεσματικά προγράμματα σπουδών,

γβ/ να παράγεται σύγχρονο εκπαιδευτικό υλικό,

γγ/ να υλοποιείται πειραματική εφαρμογή των δύο παραπάνω.

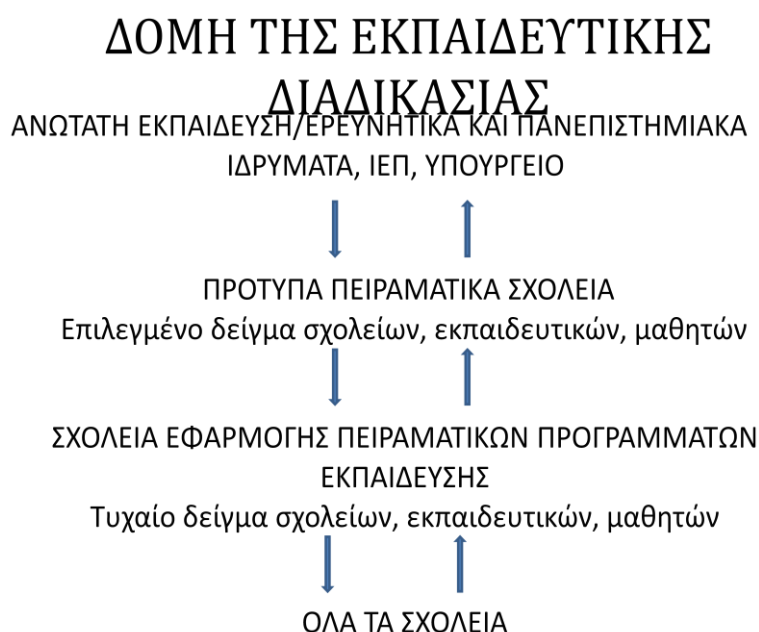
Δ. **Πρακτική άσκηση φοιτητών-μελλοντικών εκπαιδευτικών** σε συνεργασία με τα αντίστοιχα πανεπιστημιακά τμήματα και τους τομείς διδακτικής των γνωστικών αντικειμένων.

Ε. **Επιμόρφωση μονίμων εκπαιδευτικών** σε συνεργασία με το Ι.Ε.Π., με Σχολικούς Συμβούλους και τα αντίστοιχα Πανεπιστημιακά τμήματα.

ΣΤ. **Διάχυση καλών πρακτικών και καινοτομιών** στην εκπαίδευση σε συνεργασία με το Ι.Ε.Π. ή με Σχολικούς Συμβούλους.

Ζ. **Λειτουργία ομίλων** που απευθύνονται και στους μαθητές όμορων σχολείων (δημόσιων και ιδιωτικών). Οι όμιλοι έχουν σκοπό την υποστήριξη της δημιουργικότητας, καινοτομίας, αριστείας και την περαιτέρω ανάπτυξη ταλέντων ή δεξιοτήτων των μαθητών

Σχηματικά θα μπορούσαμε να αποδώσουμε τη θέση και το ρόλο των Προτύπων Πειραματικών σχολείων στη δημόσια εκπαίδευση με το παρακάτω διάγραμμα:

Η διατύπωση ενός σαφούς πλαισίου λειτουργίας των σχολείων το οποίο θα ενσωματώνει τα παραπάνω χαρακτηριστικά θα τους επιτρέψει, στο μέτρο που τους αναλογεί, να λειτουργήσουν ως η ατμομηχανή των μελλοντικών μεταρρυθμίσεων στη δημόσια πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.